HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

14 iunie 2007 *

În cauza C-246/05,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Oberster Patent- und Markensenat (Austria), prin decizia din 9 februarie 2005, primită de Curte la 10 iunie 2005, în procedura

Armin Häupl

împotriva

Lidl Stiftung & Co. KG,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul A. Rosas, președinte de cameră, domnii A. Tizzano, A. Borg Barthet (raportor), U. Lõhmus și A. Ó Caoimh, judecători,

* Limba de procedură: germana.

avocat general: domnul D. Ruiz-Jarabo Colomer,
grefier: domnul B. Fülöp, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 21 septembrie 2006,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru domnul A. Häupl, Patentanwalt, de el însuși, asistat de domnul W. Ellmeyer, Patentanwalt;

— pentru Lidl Stiftung & Co. KG, de domnul H. Sonn, Patentanwalt;

— pentru guvernul austriac, de doamna C. Pesendorfer, în calitate de agent;

— pentru guvernul francez, de domnii G. de Bergues și J.-C. Niollet, precum și de doamna A.-L. During, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii G. Braun, N. B. Rasmussen și W. Wils, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 26 octombrie 2006,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolului 10 alineatul (1) și a articolului 12 alineatul (1) din Prima directivă 89/104/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci (JO 1989, L 40, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 92, denumită în continuare „directiva").

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Häupl, pe de o parte, și Lidl Stiftung & Co. KG (denumită în continuare „Lidl"), pe de altă parte, privind anularea unei mărci a cărei titulară este aceasta din urmă.

Cadrul juridic

Reglementarea comunitară

3 Articolul 10 alineatul (1) din directivă prevede:

„Dacă, în termen de cinci ani de la data la care procedura de înregistrare s-a încheiat, marca nu a fost utilizată efectiv [a se citi «serios»] de către titular în statul membru în cauză pentru produsele sau serviciile pentru care aceasta este înregistrată sau dacă o astfel de utilizare a fost suspendată pe o perioadă neîntreruptă de cinci ani, marca

este supusă sancțiunilor prevăzute în prezenta directivă, cu excepția cazului în care există un motiv întemeiat pentru a nu fi fost utilizată."

4 Potrivit articolului 12 alineatul (1) din directivă, „[t]itularul unei mărci poate fi decăzut din drepturile sale dacă, pe o perioadă neîntreruptă de cinci ani, marca nu a fost utilizată în mod serios, în statul membru în cauză, pentru produsele sau serviciile pentru care aceasta este înregistrată și dacă nu există motive întemeiate pentru a nu fi fost utilizată [...]".

Reglementarea internațională

5 Articolul 3 alineatul 4) din Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor din 14 aprilie 1891, revizuit ultima dată la Stockholm la 14 iulie 1967 și modificat la 28 septembrie 1979 (denumit în continuare „Aranjamentul de la Madrid"), prevede că „[b]iroul internațional [al Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI), denumit în continuare «biroul internațional»] va înregistra imediat mărcile depuse în conformitate cu articolul 1. Înregistrarea va purta data cererii de înregistrare internațională depuse în țara de origine, cu condiția ca cererea să fie primită de biroul internațional în termenul de 2 luni socotit de la această dată".

6 Acordul privind aspectele legate de comerț ale drepturilor de proprietate intelectuală care figurează în anexa 1C a Acordului de la Marrakech din 15 aprilie 1994 privind constituirea Organizației Mondiale de Comerț a fost aprobat în numele Comunității Europene prin Decizia 94/800/CE a Consiliului din 22 decembrie 1994 privind încheierea, în numele Comunității Europene, referitor la domeniile de competența sa, a acordurilor obținute în cadrul negocierilor comerciale multilaterale

din Runda Uruguay (1986-1994) (JO L 336, p. 1, Ediție specială, 11/vol. 10, p. 3, denumit în continuare „Acordul TRIPS"). Acesta menționează, la articolul 19 alineatul (1), obligația de utilizare a mărcii înregistrate în următorii termeni:

„În cazul în care folosința unei mărci este obligatorie pentru menținerea înregistrării sale, înregistrarea nu poate fi anulată decât după o perioadă neîntreruptă de nefolosință de cel puțin trei ani, cu excepția cazului în care titularul mărcii prezintă motive întemeiate referitoare la existența unor obstacole în calea folosinței. Circumstanțele independente de voința titularului mărcii care constituie un obstacol în calea folosinței mărcii, de exemplu restricțiile la import sau alte prevederi ale autorităților publice ce vizează produsele sau serviciile protejate prin marcă, trebuie să fie considerate motive întemeiate de justificare a nefolosinței."

Reglementarea națională

7 Potrivit articolului 19 din Legea din 1970 privind protecția mărcilor (Markenschutzgesetz 1970, BGBl. 260/1970, denumită în continuare „MSchG"), „dreptul la marcă ia naștere în ziua înscrierii în registrul mărcilor (înregistrare). Perioada de protecție se încheie după 10 ani de la sfârșitul lunii în care a avut loc înregistrarea".

8 Articolul 33a alineatul 1 din MSchG este redactat după cum urmează:

„Orice persoană poate solicita radierea unei mărci înregistrate în Austria de cel puțin cinci ani sau care beneficiază de protecție în Austria în temeiul articolului 2

alineatul 2 dacă această marcă nu a fost utilizată în mod serios în Austria pentru produsele sau serviciile pentru care a fost înregistrată (articolul 10a) în perioada de cinci ani anterioară datei la care s-a depus cererea de radiere, nici de proprietar, nici de un terț cu consimțământul acestuia, cu excepția cazului în care titularul mărcii poate justifica neutilizarea."

9 Conform articolului 2, MSchG este aplicabilă, prin analogie, drepturilor de marcă dobândite pe teritoriul Republicii Austria în temeiul convențiilor internaționale.

Acțiunea principală și întrebările preliminare

10 Lidl este titulara mărcii figurative și verbale „Le Chef DE CUISINE". Marca de bază germană este protejată de la 8 iulie 1993, iar marca internațională – înregistrată de asemenea pentru Austria –, de la 12 octombrie 1993. Aceasta din urmă a fost publicată la 2 decembrie 1993 de către biroul internațional și notificată statelor contractante desemnate.

11 Lidl administrează un lanț de hipermarketuri stabilit în Germania din 1973. Un prim hipermarket Lidl a fost deschis în Austria la 5 noiembrie 1998. Pârâta din acțiunea principală nu comercializează mâncărurile preparate care poartă marca „Le Chef DE CUISINE" decât în propriile puncte de vânzare. Înainte de deschiderea primelor sale hipermarketuri austriece, Lidl a prezentat produsul în cadrul întreprinderii, a încheiat acorduri cu furnizorii și a început să stocheze mărfurile deja livrate.

12 La 13 octombrie 1998, domnul Häupl a solicitat anularea respectivei mărci pentru teritoriul Republicii Austria pentru motivul neutilizării, în temeiul articolului 33a alineatul 1 din MSchG. În opinia sa, termenul de cinci ani prevăzut de această dispoziție a început să curgă la data la care a început perioada de protecție, și anume de la 12 octombrie 1993. Lidl a contestat cererea de anulare. Aceasta a arătat că respectivul termen a început să curgă la 2 decembrie 1993, astfel încât acesta nu a expirat decât la 2 decembrie 1998. Or, la această dată, pusese în vânzare produse purtând marca în cauză în primul său hipermarket austriac. În plus, aceasta a subliniat că, începând cu 1994, a avut în vedere o extindere în Austria, dar că deschiderea de noi hipermarketuri în acest stat membru ar fi fost întârziată de „obstacole birocratice", în special întârzieri în eliberarea de autorizații de exploatare.

13 Nichtigkeitsabteilung des Patentamtes (divizia de anulări a Oficiului pentru Brevete) a declarat marca neprotejată în Austria începând cu 12 octombrie 1998. Lidl a contestat această decizie la Oberster Patent- und Markensenat (Camera Superioară pentru Brevete și Mărci).

14 În acest context, Oberster Patent- und Markensenat a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 10 alineatul (1) din directivă [...] trebuie interpretat în sensul că termenii «data la care procedura de înregistrare s-a încheiat» vizează data la care începe perioada de protecție?

2) Articolul 12 alineatul (1) din [această] directivă trebuie interpretat în sensul că există motive întemeiate pentru neutilizarea mărcii atunci când punerea în aplicare a strategiei comerciale a întreprinderii urmărite de titularul mărcii este întârziată de cauze exterioare întreprinderii sau titularul mărcii trebuie să își modifice strategia pentru a putea utiliza marca în timp util?"

Cu privire la competența Curții

15 Înainte de a răspunde la întrebările adresate, trebuie să se verifice dacă Oberster Patent- und Markensenat este o instanță în sensul articolului 234 CE și dacă, prin urmare, Curtea are competența de a se pronunța asupra întrebărilor care îi sunt adresate.

16 Dintr-o jurisprudență constantă rezultă că, pentru a aprecia dacă organul de trimitere are caracterul unei instanțe în sensul respectivei dispoziții, aspect care ține doar de dreptul comunitar, Curtea ia în considerare un ansamblu de elemente, precum originea legală a organului, caracterul său permanent, caracterul obligatoriu al competenței sale, natura contradictorie a procedurii, aplicarea de către organ a normelor de drept, precum și independența acestuia (a se vedea în special hotărârea din 17 septembrie 1997, Dorsch Consult, C-54/96, Rec., p. I-4961, punctul 23, precum și hotărârea din 31 mai 2005, Syfait și alții, C-53/03, Rec., p. I-4609, punctul 29).

17 Astfel cum a procedat avocatul general la punctele 25-29 din concluziile sale, în această privință, trebuie să se analizeze dispozițiile Legii din 1970 privind brevetele (Patentgesetz 1970, BGBl. 259/1970, denumită în continuare „Patentgesetz").

18 Mai întâi, rezultă de la articolele 74 și 75 din această lege, care determină competența și compunerea Oberster Patent- und Markensenat, că acest organ răspunde criteriilor privind originea legală și independența. În plus, articolul 74 alineatul 9 din respectiva lege prevede în mod explicit că membrii respectivului organ își exercită funcția în deplină independență, fără a fi ținuți de vreo instrucțiune. Alineatele 6 și 7 ale aceluiași articol prevăd că mandatul lor este de cinci ani, cu posibilitate de reînnoire, și că acesta nu poate înceta în mod anticipat decât pentru motive excepționale și bine definite, precum pierderea cetățeniei austriece sau limitarea capacității juridice.

19 Caracterul permanent al Oberster Patent- und Markensenat poate fi dedus de la articolul 70 alineatele 2 și 3, precum și de la articolul 74 alineatul 1 din Patentgesetz, care prevăd că această instanță are competența de a judeca acțiunile introduse împotriva deciziilor Nichtigkeitsabteilung des Patentamtes și ale Beschwerdeabteilung des Patentamtes (camera de recurs a Oficiului pentru Brevete) fără nicio limitare în timp. Caracterul obligatoriu al competenței respectivei instanțe rezultă chiar din aceste dispoziții, întrucât competența sa de a soluționa acțiunile susmenționate este prevăzută prin lege și nu are caracter opțional.

20 În ceea ce privește procedura în fața Oberster Patent- und Markensenat, articolul 140 alineatul 1 din Patentgesetz face trimitere la articolele 113-127 și 129-136 din respectiva lege, care stabilesc în mod precis regulile de procedură, ce indică faptul că acest organ aplică normele de drept și că procedura desfășurată în fața lui este contradictorie.

21 Din cele ce precedă, rezultă că Oberster Patent- und Markensenat reprezintă o instanță în sensul articolului 234 CE și că, prin urmare, Curtea are competența de a răspunde întrebărilor adresate de aceasta.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

22 Prin intermediul primei întrebări formulate, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 10 alineatul (1) din directivă trebuie interpretat în sensul că termenii „data la care procedura de înregistrare s-a încheiat" vizează data la care începe perioada de protecție. Prin urmare, aceasta dorește să afle dacă termenul de cinci ani impus titularului unei mărci pentru a începe să o utilizeze în mod serios începe să curgă la data la care începe perioada de protecție a mărcii în cauză.

23 Reclamantul din acțiunea principală și guvernul austriac consideră că data înregistrării, și anume data la care începe perioada de protecție în conformitate cu dreptul austriac, corespunde „dat[ei] la care procedura de înregistrare s-a încheiat" în sensul articolului 10 alineatul (1) din directivă.

24 În schimb, pentru pârâta din acțiunea principală, pentru guvernul francez și pentru Comisia Comunităților Europene, termenii „data la care procedura de înregistrare s-a încheiat" nu vizează data la care începe perioada de protecție, ci data la care s-a încheiat procedura de examinare în fața oficiului însărcinat cu această procedură. În cazul unei proceduri de înregistrare internaționale în temeiul Aranjamentului de la

Madrid, aceasta nu poate fi încheiată înainte ca termenul de care dispun autoritățile naționale pentru a formula un refuz provizoriu de protecție să fi ajuns la scadență sau înainte ca protecția să fie confirmată definitiv de către aceste autorități.

25 Pentru a răspunde întrebării adresate, trebuie mai întâi să se sublinieze că, precum în acțiunea principală, mai multe ordini juridice sunt implicate în cadrul înregistrării internaționale a unei mărci. Într-adevăr, se aplică, pe de o parte, dispozițiile Aranjamentului de la Madrid, care stabilesc, în esență, partea înregistrării care are loc la biroul internațional, și, pe de altă parte, dispozițiile legislative naționale, care trebuie să fie conforme dreptului comunitar și, în particular, directivei. În această privință, articolul 1 din directivă prevede că aceasta „se aplică mărcilor [...] care au făcut obiectul unei înregistrări internaționale care își produce efectele într-un stat membru".

26 În plus, trebuie să se precizeze că, astfel cum indică al treilea considerent al directivei, aceasta nu vizează o apropiere totală a legislațiilor statelor membre în domeniul mărcilor. Al cincilea considerent al directivei subliniază în această privință că „statele membre păstrează [...] libertatea de a stabili dispozițiile de procedură privind înregistrarea, decăderea din drepturi sau nulitatea mărcilor dobândite prin înregistrare; [...] este de competența lor, de exemplu, să stabilească forma procedurilor de înregistrare și de nulitate, să decidă dacă drepturile anterioare trebuie invocate în procedura de înregistrare sau în aceea de nulitate sau în ambele ori, mai mult, în cazul în care drepturile anterioare pot fi invocate în procedura de înregistrare, să prevadă o procedură de opoziție sau o examinare *ex officio* sau ambele [...]". Din aceste considerente ale directivei rezultă, așadar, că aceasta nu armonizează aspectul procedural al înregistrării mărcilor.

27 Aceste considerații trebuie luate în calcul pentru interpretarea articolului 10 alineatul (1) din directivă. În această privință, trebuie notat că această prevedere nu stabilește în mod univoc data la care începe perioada de utilizare și, prin urmare, punctul de plecare al termenului de cinci ani pe care îl prevede. Într-adevăr, formularea sa definește acest punct de plecare în raport cu procedura de înregistrare, așadar un domeniu care nu este armonizat prin directivă. Astfel cum arată Comisia, această formulare permite adaptarea respectivului termen la particularitățile procedurilor naționale.

28 Din aceasta rezultă că statele membre sunt libere să organizeze procedura de înregistrare și că, prin urmare, au competența de a decide în special când aceasta trebuie să fie considerată încheiată.

29 În cazul unei înregistrări internaționale, precum cea în cauză în acțiunea principală, revine, așadar, statului membru pentru care a fost depusă cererea de înregistrare să determine momentul la care se încheie procedura de înregistrare, în funcție de propriile sale norme de procedură.

30 Prin urmare, teza reclamantului din acțiunea principală, potrivit căreia data înregistrării corespunde „dat[ei] la care procedura de înregistrare s-a încheiat", în sensul articolului 10 alineatul (1) din directivă, nu poate fi primită. Într-adevăr, această teză presupune interpretarea acestei ultime dispoziții doar în lumina normelor de procedură austriece, pe când stabilirea datei vizate de respectiva dispoziție poate, pentru motivele expuse la punctele precedente, să varieze de la o legislație națională la alta.

31 Având în vedere considerațiile de mai sus, trebuie să se răspundă la prima întrebare preliminară că „data la care procedura de înregistrare s-a încheiat", în sensul articolului 10 alineatul (1) din directivă, trebuie stabilită în fiecare stat membru în funcție de normele de procedură în materie de înregistrare în vigoare în acel stat.

Cu privire la a doua întrebare

32 Prin intermediul celei de a doua întrebări formulate, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 12 alineatul (1) din directivă trebuie interpretat în sensul că există motive întemeiate pentru neutilizarea unei mărci atunci când punerea în aplicare a strategiei comerciale a întreprinderii urmărite de titularul acestei mărci este întârziată de cauze exterioare întreprinderii sau dacă titularul mărcii este obligat, într-un astfel de caz, să își modifice strategia pentru a putea utiliza marca în timp util.

33 În această privință, din decizia de trimitere reiese că amânarea comercializării pe piața austriacă a produselor purtând marca în discuție în acțiunea principală a rezultat, pe de o parte, din strategia Lidl care constă în a nu comercializa aceste produse decât în propriile puncte de vânzare și, pe de altă parte, din faptul că deschiderea primelor sale hipermarketuri austriece ar fi fost întârziată de „obstacole birocratice".

34 Guvernul austriac exprimă îndoieli privind admisibilitatea acestei întrebări, considerând că aceasta este formulată în termeni extrem de abstracți și că descrierea faptelor nu este suficient de concretă.

35 Deși este adevărat că decizia de trimitere nu prezintă decât un scurt rezumat al cadrului factual pe care se bazează a doua întrebare, în timp ce părțile din acțiunea principală evocă, în schimb, o multitudine de elemente de fapt, nu este mai puțin adevărat că această circumstanță nu este de natură, în speță, să determine inadmisibilitatea acestei întrebări. Într-adevăr, prezentarea cadrului factual de către instanța de trimitere, chiar dacă este succintă, permite totuși Curții să înțeleagă suficient contextul în care se înscrie respectiva întrebare pentru a-i putea da acesteia un răspuns util, care să permită respectivei instanțe să soluționeze acțiunea principală având în vedere toate elementele de fapt, pe care doar aceasta le poate aprecia. Prin urmare, a doua întrebare trebuie considerată ca fiind admisibilă.

36 În privința fondului, observațiile prezentate Curții în ceea ce privește interpretarea articolului 12 alineatul (1) din directivă converg în a atribui termenilor „motive întemeiate" sensul de circumstanțe externe sau independente de voința întreprinderii în cauză.

37 Reclamantul din acțiunea principală precizează totuși că o strategie comercială a unei întreprinderi nu poate niciodată, în sine, să reprezinte un motiv de scuză și că trebuie în orice caz să se analizeze comportamentul concret al titularului mărcii în reacția acestuia față de dificultățile exterioare întreprinderii.

38 La rândul său, pârâta din acțiunea principală consideră că anumite cauze exterioare întreprinderii care întârzie punerea în aplicare a unei strategii comerciale judicioase pe plan economic reprezintă motive întemeiate pentru neutilizarea mărcii.

39 Comisia este de părere că nu există motive întemeiate pentru neutilizarea unei mărci atunci când punerea în aplicare a strategiei comerciale a întreprinderii urmărite de titularul acestei mărci, care depinde, în general, de acesta din urmă, a fost întârziată din cauze exterioare acestui titular, dar acesta a omis să adapteze această strategie în timp util.

40 În opinia guvernului austriac, există motive întemeiate pentru neutilizarea unei mărci atunci când aceasta rezultă dintr-o întârziere în punerea în aplicare a unei strategii comerciale a unei întreprinderi urmărite cu seriozitate, care este imputabilă unor cauze exterioare întreprinderii, în special cauze legale sau cauze economice imperative.

41 În sfârșit, guvernul francez arată că prin „motive întemeiate" trebuie să se înțeleagă circumstanțe independente de voința întreprinderii, precum dispoziții ale puterilor publice sau cazuri de forță majoră.

42 În prealabil, trebuie să se analizeze dacă noțiunea „motive întemeiate" în sensul articolului 12 alineatul (1) din directivă trebuie să primească o interpretare uniformă.

43 Din cerințele aplicării uniforme a dreptului comunitar și din principiul egalității de tratament rezultă că termenii unei dispoziții de drept comunitar care nu fac nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul de aplicare al acesteia trebuie să primească în toată Comunitatea Europeană o interpretare autonomă și uniformă (a se vedea în acest sens hotărârea din 19 septembrie 2000, Linster, C-287/98, Rec., p. I-6917, punctul 43, și hotărârea din 11 martie 2003, Ansul, C-40/01, Rec., p. I-2439, punctul 26).

44 La punctul 31 din hotărârea Ansul, citată anterior, Curtea a considerat că noțiunea „utilizare serioasă" a mărcii, astfel cum este folosită la articolele 10 și 12 din directivă, trebuie interpretată uniform. Într-adevăr, din al șaptelea, al optulea și al nouălea considerent al directivei, precum și din articolele 10-15 din aceasta reiese că legiuitorul comunitar a înțeles să supună menținerea drepturilor aferente mărcii aceleiași condiții de utilizare serioasă în toate statele membre, astfel încât nivelul de protecție garantat mărcii să nu varieze în funcție de legea în cauză (punctele 27-29 din respectiva hotărâre). Or, obiectivul motivelor întemeiate fiind acela de a permite justificarea unor situații în care utilizarea serioasă a mărcii a lipsit, în scopul evitării decăderii mărcii, funcția acestora este, prin urmare, strâns legată de cea a utilizării serioase, astfel încât noțiunea „motive întemeiate" răspunde aceleiași cerințe de interpretare uniformă precum noțiunea „utilizare serioasă" a mărcii.

45 Prin urmare, revine Curții sarcina de a da o interpretare uniformă noțiunii „motive întemeiate pentru a nu fi fost utilizată", astfel cum este prevăzută la articolul 12 alineatul (1) din directivă.

46 Această dispoziție reglementează cazul în care o marcă a fost înregistrată, dar pe care titularul său nu o utilizează. Dacă această situație durează o perioadă neîntreruptă de cinci ani, titularul poate fi decăzut din drepturile sale, cu excepția cazului în care acesta poate invoca motive întemeiate.

47 Or, trebuie să se constate că respectiva dispoziție nu conține nicio indicație privind natura și caracteristicile „motive[lor] întemeiate" pe care le menționează.

48 Totuși, Acordul TRIPS, la care Comunitatea Europeană este parte, reglementează de asemenea, la articolul 19 alineatul (1), obligația de utilizare a mărcii, precum și motivele care pot justifica neutilizarea acesteia. Prin urmare, definiția dată acestei noțiuni în respectivul articol poate reprezenta un element de interpretare a noțiunii similare de motive întemeiate, utilizată în cadrul directivei.

49 Astfel, în temeiul articolului 19 alineatul (1) din acordul TRIPS, sunt considerate motive valabile care justifică neutilizarea circumstanțe independente de voința titularului unei mărci și care constituie un obstacol în calea utilizării acesteia.

50 Prin urmare, trebuie să se stabilească ce tipuri de circumstanțe reprezintă un obstacol în calea utilizării mărcii în sensul respectivei dispoziții. Într-adevăr, nu rareori, circumstanțe independente de voința titularului unei mărci împiedică într-un moment sau altul pregătirile în vederea utilizării acestei mărci, fiind vorba totuși, în multe cazuri, de dificultăți care pot fi surmontate.

51 În această privință, trebuie arătat că al optulea considerent al directivei prevede că „pentru a reduce numărul total al mărcilor înregistrate [...] în Comunitate [...], este important să se ceară ca mărcile înregistrate să fie efectiv utilizate, sub amenințarea decăderii din drepturi". În lumina acestui considerent, conferirea unui domeniu de aplicare prea întins noțiunii de motive întemeiate pentru neutilizarea unei mărci ar fi contrară economiei articolului 12 alineatul (1) din directivă. Într-adevăr, realizarea obiectivului prevăzut în respectivul considerent ar fi compromisă dacă orice obstacol, oricât de nesemnificativ, dar independent de voința titularului unei mărci, ar fi suficient pentru a justifica neutilizarea acesteia.

52 În particular, astfel cum avocatul general a subliniat în mod întemeiat la punctul 79 din concluziile sale, nu este suficient ca „obstacolele birocratice", precum cele invocate în acțiunea principală, să nu depindă de liberul arbitru al titularului mărcii; aceste obstacole trebuie să prezinte, în plus, o legătură directă cu marca, astfel încât utilizarea acesteia să depindă de rezultatul pozitiv al demersurilor administrative în cauză.

53 Totuși, trebuie să se precizeze că obstacolul respectiv nu trebuie în mod necesar să facă imposibilă utilizarea mărcii pentru a se considera că prezintă o legătură suficient de directă cu marca, aceasta putând fi situația și atunci când acel obstacol face utilizarea mărcii nerezonabilă. Într-adevăr, dacă un obstacol este de așa natură încât compromite în mod serios utilizarea adecvată a mărcii, nu se poate solicita în mod rezonabil titularului acesteia să o utilizeze cu orice preț. Astfel, de exemplu, nu se poate solicita în mod rezonabil titularului unei mărci să își comercializeze produsele în punctele de vânzare ale concurenților săi. În astfel de cazuri, nu este rezonabil să se solicite titularului mărcii să își modifice strategia comercială în scopul de a face totuși posibilă utilizarea acestei mărci.

54 Rezultă că doar obstacolele care prezintă o legătură suficient de directă cu o marcă, de natură să facă utilizarea acesteia imposibilă sau nerezonabilă și care sunt independente de voința titularului acestei mărci pot fi calificate drept motive întemeiate pentru neutilizarea acestei mărci. Trebuie să se analizeze de la caz la caz dacă o schimbare a strategiei comerciale a unei întreprinderi pentru evitarea obstacolului în cauză ar face nerezonabilă utilizarea mărcii respective. Revine instanței de trimitere, care este sesizată cu acțiunea principală și singura în măsură să constate faptele pertinente, sarcina de a face această apreciere în cadrul respectivului litigiu.

55 Având în vedere considerațiile de mai sus, trebuie să se răspundă la a doua întrebare preliminară că articolul 12 alineatul (1) din directivă trebuie interpretat în sensul că reprezintă „motive întemeiate pentru [neutilizarea]" unei mărci obstacolele care prezintă o legătură directă cu această marcă, care fac utilizarea acesteia imposibilă sau nerezonabilă și care sunt independente de voința titularului respectivei mărci. Revine instanței de trimitere sarcina de a aprecia elementele de fapt ale cauzei din acțiunea principală în lumina acestor indicații.

Cu privire la cheltuielile de judecată

56 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

1) **„Data la care procedura de înregistrare s-a încheiat", în sensul articolului 10 alineatul (1) din Prima directivă 89/104/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci, trebuie stabilită în fiecare stat membru în funcție de normele de procedură în materie de înregistrare în vigoare în acel stat.**

2) **Articolul 12 alineatul (1) din Directiva 89/104 trebuie interpretat în sensul că reprezintă „motive întemeiate pentru [neutilizarea]" unei mărci obstacolele care prezintă o legătură directă cu această marcă, de natură să facă utilizarea acesteia imposibilă sau nerezonabilă și care sunt independente de voința titularului respectivei mărci. Revine instanței de trimitere sarcina de a aprecia elementele de fapt ale cauzei din acțiunea principală în lumina acestor indicații.**

Semnături